



นิเวศวิทยาวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรชุมชนหมู่บ้านอาข่า สองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย¹

Cultural Ecology and Community Resource Management in
Songkhwaepattana village, Maeyao Municipality Chiangrai province

ศศิพัชร เมฆรา

อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Sasiphat Mekara

Lecturer of School of Social Science, Chiangrai Rajabhat University
anleon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต อัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเสนอแนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้นำศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านในบ้านสองแควพัฒนา จำนวน 20 คน จากการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า บ้านสองแควพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่พึ่งพิงวิถีชีวิตกับความหลากหลายทางชีวภาพของป่า ชีวิตและประกอบอาชีพหลักที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทรัพยากรที่อยู่ใกล้กับชุมชน มีอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของ 3 มิติ คือ คนกับคน คนกับทรัพยากรทางธรรมชาติและคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยแสดงให้เห็นต่อการประกอบพิธีกรรมในรอบปีของชาวอาข่า นั้น มีอัตลักษณ์ทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

¹บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัย การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแคว เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อการดำรง และสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 2558



นอกจากนี้รูปแบบและกิจกรรมในพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านสองแควพัฒนานั้นได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแม่อายในด้านของกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยพิธีที่โดดเด่นคือ "ชิงซูโละ" เป็นรูปแบบการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน มีการปลูกป่าทดแทน และทุก ๆ คนในหมู่ได้เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ โดยไม่มีข้อขัดแย้งทางด้านศาสนา และมีพิธีการไหว้ต้นน้ำและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า "อิซอลตุดู" เป็นการเข้าไปทำความสะอาดบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และการขอขมาโดยผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นประเพณีที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่า หลายครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนศาสนาเป็นศาสนาคริสต์แล้วก็ตาม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ได้แก่ การเปลี่ยนการนับถือผีเป็นการนับถือศาสนาคริสต์แทน เนื่องจากความซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรม บวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาของภาครัฐ ในการดำเนินนโยบายที่ไม่สอดคล้องในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมให้เอื้อกับการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แต่ละเลยความเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ความเจริญของสังคมเมือง เยาวชนถูกผลักดันออกนอกชุมชนเข้าสู่สังคมเมือง จึงทำให้ขาดการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า การทำความเข้าใจสถานการณ์ของชุมชนโดยให้คนชุมชนวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ผ่านกลไกของเทศบาลตำบลแม่อาย และมีการเข้ามาดูแลของกลุ่มประชาคมในพื้นที่ จึงจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนบ้านสองแควพัฒนาได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : นิเวศวิทยาวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา

Abstract

This research aimed to study community history, way of life, identity of wisdoms, and cultural ecology for analyzing factors which influenced living and inheriting of culture, and drawing suggested conservation of the cultural identity of the Akha ethnic group in Songkhwaepattana Village, Maeyao Municipality, Chiang Rai Province. The research was conducted by using



the qualitative research method. The data was collected by structural interviews of religious leader, guru, and people living in Songkhwaepattana Village for totally 20 key informants, participatory and non-participatory observation, and group discussions.

The findings of the study revealed that Songkaewpattana Village's livelihood depended on the biological diversity of the forest. Their main occupations related to the resources nearby. Their identity of wisdoms involved with three aspects which were human and human, human and natural resources, and human and supernatural things, obviously seen by annual rite. In regard to the identity of cultural ecology, there were some conservation activities supported by the government of the Maeyao Community. During "Sung-Shu-Lo", the main activity of the village, the people reforest together regardless of religion. Moreover, there was "I-sol-Du-Du", the upstream spirit and the holy water well worship; it was for cleaning the holy water well and the religious leader to request for apologies. This rite continues to be carried out, even though some community members were Christian.

Factors influenced living and inheriting of culture were changes from supernatural believed to Christianity, and also complexity and diversity of the rites. Moreover, economic force that was not allowed them to live, development of the government sector was not concordant with living of community cultural identity and pushed the community to adjust their social structure and culture with activities of the government sector rather than kept their original cultural roots. In addition, urbanization was attracting youths out of the community, so that cultural identity of the Akha ethnic group was less living and inheriting. Understanding of community situation by people living in the community and the government sector would be an appropriated approach for solving the community challenges.



Keywords : Cultural Ecology, Community Resource Management, Akha Ethnic Group, Songkhwaepattana Village.

บทนำ

การจัดการทรัพยากรและการดำรงอยู่ในสภาวะที่โลกปัจจุบันเรียกกันว่าโลกาภิวัตน์ เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถปฏิเสธปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านี้ได้ เนื่องจากในโลกแห่งพลวัตนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการปรับตัวของกลุ่มคนหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการอยู่รอด ดังคำกล่าวที่ว่า สิ่งมีชีวิตที่แข็งแกร่งที่สุดจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอด แต่ในโลกของกระแสโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เป็นพลวัต ดังนั้น อาจจะต้องกล่าวได้ว่าผู้ที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ต่างหากที่จะเป็นผู้ที่อยู่รอด

กระแสโลกาภิวัตน์นั้นได้เข้ามาอยู่ในทุกกระบวนการในการดำรงชีวิตประจำวันของ ผู้คนและได้มีการก่อตัวมาในรูปแบบของสิ่งที่เรามักตีความหมายว่าเป็นการพัฒนา ในทุกพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชนได้ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมดังกล่าว เนื่องจากลักษณะทั่วไปของ ทุกคนที่ต้องการการพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามจารีตประเพณียังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องได้รับการอนุรักษ์และปลูกฝัง เพื่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง ดังนั้นจึงมีการจัดการ วัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรในรูปแบบแนวคิดว่าด้วยนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพื่อทำให้การพัฒนาดำรงอยู่คู่กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งเป็นการใช้วัฒนธรรมเป็น สื่อกลางในการจัดการกิจกรรมหรือทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ในบางครั้ง ก็ถูกตีความหมายไปถึงความล้าหลังทั้งที่จริงแล้ว สิ่งนี้คือภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมและสืบทอด มาอย่างรุ่นสู่รุ่น จากงานวิจัยของ ทิพวรรณ อินันทนนานนท์ (2557) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรม ชนเผ่าอาข่ากับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ พบว่า การตั้งชุมชนของอาข่าการนำเอาหลักความเชื่อ ตามธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้านของสถานที่การตั้งชุมชน การสร้างบ้านที่อยู่อาศัย รวมทั้งวิถีชีวิตที่ในปัจจุบันได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ร่วมกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความโดดเด่นในด้านกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยและยังได้นำเอา จุดนี้มาปรับเป็นจุดแข็งในการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม แต่บางพื้นที่ยังมีรูปแบบการอนุรักษ์ และปรับตัวให้มีความผสมกลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ มีกลุ่มชาติพันธุ์



ที่มีอยู่จำนวนมากและมีความสำคัญกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งวัฒนธรรมของคนอาข่าทำให้พวกเขามองชีวิตของคนในเผ่าเป็นการต่อเนื่องกัน เด็กเกิดมาเป็นกลุ่มของการสืบทอด พ่อโตขึ้นกลายเป็นผู้สร้างเผ่าและเป็นผู้รักษา "วิถีชีวิตอาข่า" ในที่สุดก็ถึงแก่ความตายและกลายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษคอยปกป้องลูกหลานต่อไป กฎต่าง ๆ เหล่านี้ครอบคลุมทุกคนในเผ่า ตั้งแต่ต้นนอนจนจบจนเข้านอน รวมทั้งเกิดจนตาย ถือเป็นแนวทางสอนและแนะนำทุกคนในเรื่องของกฎหมายของเผ่า ประเพณี ศาสนา ยา และการรักษาโรค กสิกรรม สถาปัตยกรรม การตีเหล็กและการทำของเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำเพราะพวกเขาไม่มีตัวหนังสือใช้ แม้จะไม่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร แต่กลุ่มอาข่าต่างมีตำนาน สุภาษิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมากมาย ที่ทำให้พวกเขารู้ในเผ่าพันธุ์และชาวซึ่งในความเป็นอาข่าของตน เขาสามารถสืบสาวรายงานบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้ถึงตัว "ต้นตระกูล" และรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นก่อกำเนิดชีวิตเขามาและประทานวิชาความรู้ ในการเลี้ยงชีวิตมาโดยตลอด (มูลนิธิกระจกเงา, 2556: ออนไลน์)

ในพื้นที่อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เป็นหมู่บ้านบริวารที่อยู่ในความปกครองของบ้านห้วยขมนอก หมู่ที่ 10 เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชาวอาข่าที่ยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในการนับถือศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีในเทศบาลตำบลแม่ยาว ด้วยระยะทางที่ห่างจากบ้านหลัก(ห้วยขมนอก) ประมาณ เกือบ 5 กิโลเมตร ทั้งยังคงพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติในระดับสูงและมีการอนุรักษ์รวมทั้งมีการรักษาวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ประเพณีบูชาผีต้นน้ำ ผีป่าและผีบ้าน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดำรงชีวิตและถือแบบแผนการดำเนินชีวิตของอาข่า

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษเพื่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแคว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาภูมิปัญญาของชุมชน โดยเฉพาะในยุคที่กระแสโลกาภิวัตน์กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพื่อประกอบใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์กับคนในชุมชนได้หลากหลายและครอบคลุมต่อไป

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และรูปแบบการจัดการทรัพยากรในแนวทางของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของชาวอาข่าบ้านสองแควพัฒนาว่ามีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้ ฐานข้อมูลด้านภูมิปัญญาต่าง ๆ จะมีการดำรงและสืบทอดอย่างไรในอนาคต เพื่อเป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายที่ผู้คนส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์



วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาและนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
3. เสนอแนะแนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนหมู่บ้านอาข่าสองแควพัฒนา ตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน (Key Information) เช่น ผู้นำชุมชน/ครู บุคลากรทางการศึกษา/ผู้นำศาสนาและประชาชนในบ้านสองแควพัฒนาทั้งหมด
2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งข้อมูลที่ได้จากการ 2 แหล่ง คือ การค้นคว้าเอกสารทั้งที่เป็นรูปเล่มและเอกสารสื่อออนไลน์ งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. เครื่องมือที่ใช้วิจัยได้แก่แนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interviews) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observer) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observer) รวมทั้งกระบวนการสนทนากลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาและนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา

อุโล้อาข่า หรืออาข่า เป็นกลุ่มอาข่าที่เข้ามาประเทศไทยเป็นกลุ่มแรก โดยเข้ามาบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น พื้นที่ดอยตุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง ถือเป็นอาข่าที่มีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดเชียงรายและกระจายไปสู่จังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียง เช่น เชียงใหม่ จากการศึกษพบว่า หมู่บ้านอุโล้อาข่า ซึ่งเป็นที่รู้จักและแพร่หลาย สาเหตุที่ต้องเรียก



กลุ่มนี้ว่า อุโล้ หมายถึง หมวกหัวแหลม สามารถแยกคำได้คือ อยู่ ย่อมาจากคำว่า อยู่ดู หมายถึงหัว โล้ หมายถึงกลมแหลมสูง เป็นการตั้งชื่อกลุ่มตามลักษณะการใส่หมวก ซึ่งกลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มที่เด่นที่สุดในการใส่หมวกอาข่า

ประชากรอุโล้อาข่า ถือเป็นกลุ่มอาข่าที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย และมีจำนวนประชากรราวประมาณ 32,500 คน กระจายอยู่ 5 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ และตาก ด้านศาสนาและความเชื่อ ของอุโล้อาข่า ส่วนมากยังคงนับถือประเพณีดั้งเดิมอยู่ ด้วยการกราบเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษและ บางส่วนได้หันไปนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม นอกจากนี้ หมู่บ้านอาข่าอุโล้ที่มี ประชากรมากที่สุดคือบ้านแสนเจริญเก่า ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ด้านภาษาพูดที่กลุ่มอุโล้ใช้ ถือเป็นภาษาที่มาตรฐานและเป็นกลางในการสื่อสารกันกับอาข่า ประเภอื่น ๆ ทั่วไป

ในพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนาเป็นพื้นที่หมู่บ้านอาข่า เป็นอาข่าที่เรียกตัวเองว่า อุโล้ชา บ้านสองแควเป็นบ้านบริวารของหมู่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นอีกหมู่บ้านที่ได้รับผลจากระบบทุนนิยม การเข้ามาของความเจริญ การเข้ามาของกลุ่มนักพัฒนาที่เข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านสองแคว โดยกลุ่มนามสกุล อามอ เขอมี เป็นตระกูลใหม่ เป็นกลุ่มเครือญาติใหญ่ โดยต้องมีการสืบสายตระกูล (อาเฮาะ เหมอหมื่น, 2558: สัมภาษณ์)

หมู่บ้านเดิมเป็นชาวบ้านเรียกกันว่า หมู่บ้านอาโยะ โดยจะมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ระยะทาง ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 4-5 กิโลเมตรพื้นที่หมู่บ้านเก่า ชื่อหมู่บ้านอาโยะโดยย้าย ลงมาประมาณ 10 ปี เหตุผลเนื่องจากการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ โดยที่เดิมเป็นที่ กะเหรี่ยง ห้วยขมนอก มีการซื้อที่ดิน 160,000 บาท จ้างตัดถนน 40,000 บาท โดยเป็นการเก็บและ จัดสรรเป็นสื่อค ๆ สำหรับที่สร้างบ้านและที่ดินทำกินมีการจัดสรรเอง เก็บเฉลี่ยแต่ละบ้านได้ ที่ตามงบประมาณ และมีการแบ่งจัดสรรโดยใช้วิธีจับฉลาก (อาเฮาะ เหมอหมื่น, 2558: สัมภาษณ์)

รูปแบบของการจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านในช่วง 10 ปีที่ ผ่านมา (พ.ศ. 2548-2558) เป็นลักษณะการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการและมีกิจกรรมการฟื้นฟูป่าให้เป็นไปตามธรรมชาติ ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมากิจกรรมการเกษตรในลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย คือ ย้ายที่ไปเรื่อย ๆ หลังจากที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์หรือมีวัชพืชเกิดขึ้น ส่งผลให้มีการทำลายป่า เพื่อการเพาะปลูกที่เน้นปริมาณมากขึ้นทุกปี(พืชเชิงเดี่ยว) จากนั้น ชาวบ้าน



จึงเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรด้วยการเน้นการเกษตรแบบถาวรมากขึ้น การเข้ามาจัดการของกรมป่าไม้ในด้านของการจัดการแบ่งเขตพื้นที่ป่า ได้กำหนดรูปแบบเขตป่าใช้สอยและป่าอนุรักษ์โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ดูแลการบริหารจัดการในกลุ่มของชาวบ้านไม่ได้การจัดตั้งกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ลักษณะของการใช้พื้นที่ป่าไม้ จะใช้เพื่อการสร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัยไม่ได้หรือการใช้ไม้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การจัดการพื้นที่หรือทรัพยากรในอดีตจะเชื่อมโยงกันกับลักษณะทางพิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ดังนี้

"ประตู่หมู่บ้าน" ในหมู่บ้านอาข่าก่อนเข้าหมู่บ้านจะมีประตู่หมู่บ้านอยู่ที่หัวบ้านและท้าย ความเชื่อเกี่ยวกับประตู่หมู่บ้านคือการเป็นสัญลักษณ์การป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาสู่หมู่บ้าน บริเวณประตู่หมู่บ้านจะมีตุ๊กตาเพศหญิงเพศชาย ทำหน้าที่จะคอยป้องกันผู้ที่เข้ามาสู่หมู่บ้านบริเวณโดยรอบประตู่หมู่บ้าน ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และคนอาข่าจะอบรมสิ่งสอนต่อๆ กันถึงข้อห้ามต่อประตู่หมู่บ้าน เช่น เข้าไปแตะต้อง บุกรุกหรือ ตัดต้นไม้ ยกเว้นในวันซ่อมแซมประตู่หมู่บ้านซึ่งจะมีเพียงปีละครั้งเท่านั้น

"ศาลพระภูมิ" เชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นอยู่อาศัยของเทพเจ้า เจ้าเมืองเจ้าที่ แต่ละปีจะมีการเซ่นไหว้เพื่อขอให้ผลผลิตทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ ผู้ใดลบหลู่รบกวน หรือตัดต้นไม้บริเวณศาลพระภูมิ จะต้องทำการขอขมาลาโทษ ชาวอาข่าได้รับการสั่งสอนต่อๆ กันมาว่าจะต้องไม่ไป แตะต้อง บุกรุก ตัดต้นไม้ เพราะกลัวว่าเทพเจ้าต่างๆ จะมาทำร้าย ป่าโดยรอบศาลพระภูมิจึงไม่ค่อยมีใครไปรบกวน

"บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์" หมู่บ้านชาวอาข่าจะเลือกสร้างบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณพื้นที่มีน้ำซึม น้ำซับ หรือเป็นต้นกำเนิดของน้ำ โดยมีความเชื่อว่าบริเวณที่เป็นต้นกำเนิดของน้ำเป็นที่สิงสถิตของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงกำหนดข้อห้ามไม่ให้สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้เพราะจะไปทำความสกปรกบริเวณต้นน้ำ หากฝ่าฝืนความเชื่อจะกลายเป็นบาปและเกิดการเจ็บป่วย ดังนั้น บริเวณบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ชาวอาข่ามักไม่เข้าไปรบกวน ได้มีคำสอนที่สืบทอดต่อๆ กันมาคือ ข้อห้ามลบหลู่ด้วยการตัดต้นไม้อย่างเด็ดขาด

"ป่าช้า" บริเวณที่ตั้งป่าช้าของหมู่บ้านชาวอาข่าต้องมีต้นไม้ล้อมรอบ เมื่ออยู่ที่หมู่บ้านจะต้องมองไม่เห็นเพราะเชื่อว่าหากมองเห็นจะเกิดความไม่สงบสุขหรือเกิดอาเพศต่าง ๆ นานา ป่าช้าของหมู่บ้านจึงต้องเป็นป่าดิบที่มีป่าไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น ป่าช้าไม่สามารถกำหนดขอบเขตได้เพราะเชื่อว่าเมื่อกำหนดเขตไว้คนตายก็ตายลง ตามขอบเขตที่กำหนดบวกกับการฝังศพของชาวอาข่าจะฝังทับกันไม่ได้ ทำให้บริเวณป่าช้าเป็นผืนป่าที่ขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ตอบสนองต่อการอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าธรรมชาติได้เป็นอย่างดี



ลักษณะทางนิเวศวัฒนธรรมหรือรูปแบบการนำเอาแนวคิดทางด้านวัฒนธรรมมาใช้ในการการจัดรูปแบบและกิจกรรมในพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านสองแควพัฒนานั้นได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแม่ยาวในด้านของกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยพิธีที่โดดเด่นคือ "ชิงซูโละ" เป็นรูปแบบการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน มีการปลูกป่าทดแทนและทุกคนในหมู่บ้านได้เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ โดยไม่มีข้อขัดแย้งทางด้านศาสนา และมีพิธีการไหว้ต้นน้ำและ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า "อิซอลตุตู" เป็นการเข้าไปทำความสะอาด บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และการขอขมาโดยผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นประเพณีที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้อย่างเหนียวแน่น ถึงแม้ว่า หลายครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนศาสนาให้เป็นศาสนาคริสต์แล้วก็ตาม

กลุ่มผู้นำในการจัดการทรัพยากรและการอยู่ร่วมกันกับพื้นที่ป่านั้น เป็นลักษณะกลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้ที่จะมีสิทธิในการตัดสินใจในรูปแบบการจัดการทรัพยากรคือ ผู้นำพิธีในหมู่บ้าน และในปัจจุบันได้มีรูปแบบการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรและเมื่อมีประเด็นในการตัดสินใจเกิดขึ้นในพื้นที่จะใช้ระบบประชาธิปไตยโดยรับฟังเสียงข้างมากเป็นหลัก

ปัจจัยหลักเกิดจากปัญหาทางด้านทรัพยากรที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำเนื่องจากในอดีตที่ผ่านมามีการใช้น้ำโดยขาดการอนุรักษ์ รวมทั้งทรัพยากรป่าไม้ที่มีจำนวนลดลง การขาดคุณภาพของทรัพยากรดิน เนื่องจากชาวบ้านมีการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการตระหนักในด้านการต้องเข้ามามีการจัดการทรัพยากรให้มีใช้อย่างพอเพียงโดยการจัดการทรัพยากรปัจจุบันป่าไม้ ที่มีการนำหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาใช้โดยมีการแบ่งเขตป่าเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ เขตห้ามใช้ประกอบด้วย เขตป่าพิธี เขตบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เขตศาลพระภูมิ และ เขตประตู่หมู่บ้าน นอกจากเขตเหล่านี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในลักษณะของการหาของป่าแล้วมีผู้เข้ามารับซื้อจากในเมือง เพื่อนำไปจำหน่าย จะเห็นได้ว่าปัจจุบันได้มีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เปลี่ยนไปโดยปัจจัยหลักมาจากรูปแบบการนับถือศาสนาที่เปลี่ยนไป และได้เพิ่มกิจกรรมในการปลูกป่าทดแทนขึ้น ในช่วงวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ และในช่วงเดือนเมษายนเพื่อเป็นการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ได้ใช้ไป เพื่ออนุรักษ์ให้ป่ามีความยั่งยืนต่อไป

การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าจากผู้ให้ข้อมูล พบว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าจะเป็นลักษณะการเข้าป่าเพื่อหาของป่ารอบ ๆ หมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการไป-กลับและถ้าหากต้องมีการค้างแรมต้องพกอุปกรณ์ในการเดินป่าไปด้วย โดยมักจะเป็นการนอนพักใต้ต้นไม้ แต่ในพื้นที่ของป่าพิธีกรรมจะไม่เข้าไปใช้พื้นที่เหล่านั้นเด็ดขาด



"เวลาไปเดินป่าเราก็ไปตามที่กำหนดด้วยหัวใจ ไม่ได้มีการตั้งหลักเกณฑ์อะไรในการเดินป่า เราเดินป่าเพราะหาของป่าไปในทิศทางใด เราไม่หลงเพราะเราใช้ทิศที่กำหนดจากหัวใจ"

อันเน๊ะ เมอหมื่น, 2558. : สัมภาษณ์

ตารางที่ 1 ลักษณะของพื้นที่ป่าและความหมาย

ทิศ	ชื่อป่า	ความหมาย/การใช้ประโยชน์	สถานะ
เหนือ	ผ้ามุขอ	พื้นที่ติดกับบ้านหมู่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน	ป่าใช้สอย
ตะวันออก	แมฮากอนจ	เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านนิยมไป เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์	ป่าใช้สอย
ตะวันตกเฉียงเหนือ	ยามากอนจ	แปลว่าดอยช้างเป็นพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่ดอยช้าง	ป่าใช้สอย
ตะวันตกเฉียงใต้	มียาล่อป่า	พื้นที่ติดต่อกับป่าแม่ยาว	ป่าใช้สอย
ใต้	หลอดคะนะ	แปลว่าห้วยน้อย ป่าอนุรักษ์ ป่าพิธีกรรม	

ที่มา : อันเน๊ะ เมอหมื่น, 2558. : สัมภาษณ์

ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านสองแควพัฒนาเริ่มมีองค์กรต่าง ๆ เข้ามาพัฒนา รวมถึงการจัดทำให้มีการใช้พลังงานน้ำในการสร้างพลังงานไฟฟ้าในหมู่บ้าน ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานน้ำชุมชน บ้านสองแควพัฒนา (ห้วยขมนอก) หมู่ 10 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเกิดจากแผนพัฒนาพลังงานทดแทนของประเทศไทยที่กำหนดเป้าหมาย การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำไว้ซึ่งกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดหาและพัฒนาพลังงานทดแทนโดยหน่วยงานของรัฐหรือชุมชนในพื้นที่ร้องขอ โดยจะมีการสำรวจศักยภาพเบื้องต้น โครงการนี้กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ได้เป็นผู้ดำเนินการบริหารงานโครงการในด้านการจัดการก่อสร้างฝาย ระบบส่งน้ำ อาคารโรงไฟฟ้า และสายส่งไฟฟ้า รวมทั้งการจัดซื้อเครื่องกังหันน้ำ จากการเข้ามาพัฒนาโครงการนี้ในพื้นที่ชุมชนได้มีไฟฟ้าใช้เพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันการต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในด้านของเครื่องใช้ไฟฟ้าก็เพิ่มมากขึ้น และได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น และในบางครัวเรือนได้มีเพียงคนแก่ที่ยังดำรงชีวิตในลักษณะวิถีปกติ ส่วนคนหนุ่มสาวก็ได้มีการย้ายที่อยู่ลงไปอยู่อาศัยในเมืองจะมีการเข้ามาในหมู่บ้านบ้านในช่วงที่มีงานหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน



2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2.1 การเปลี่ยนการนับถือผีเป็นการนับถือศาสนาคริสต์แทน ชุมชนอาข่าบ้านสองแควพัฒนาอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านความเชื่อ จากการนับถือผีแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเป็นการนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากความซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรมบวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพราะการนับถือดั้งเดิมจะต้องเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะขาดหรือผิดพลาดในขั้นตอนการประกอบพิธีไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันต้องใช้สัตว์ต่าง ๆ ในการทำพิธีเช่นไหว้เป็นจำนวนมาก เป็นเหตุทำให้ชาวบ้านต้องทิ้งความเชื่อการนับถือผีดั้งเดิม แล้วหันไปนับถือศาสนาคริสต์แทนเนื่องจากทนการกดดันจากชุมชนไม่ได้ อีกทั้งภาระในดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับกิจกรรมในชุมชน เช่น การออกไปทำงานนอกบ้าน หรือการออกไปเรียนหนังสือนอกชุมชน

2.2 การพัฒนาของภาครัฐ การพัฒนาของภาครัฐในการดำเนินนโยบายที่ไม่สอดคล้องในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมให้เอื้อกับการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แต่ละเลยความเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ด้วยสภาพชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและอยู่ห่างจากบ้านหลักคือบ้านห้วยขมนอก หมู่ 10 ประมาณ 5 กิโลเมตร จึงเอื้อให้วิถีชีวิตดั้งเดิมสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนเองก็ได้ส่งสมอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เทศบาลตำบลแม่อาย มีนโยบายในการสร้างอาชีพและช่วยเหลือชุมชนโดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายในการจัดตั้งชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของภาครัฐขึ้น โดยทางเทศบาลเองได้เข้ามาประสาน จัดข้อมูลเบื้องต้นและจัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวกล่าวได้ว่าการดำเนินการของภาครัฐที่เน้นนโยบายในการดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยขาดการศึกษาชุมชนอย่างรอบด้านนั้นอาจทำให้ชุมชนอ่อนแอและเป็นฝ่ายตั้งรับเพียงเท่านั้น

2.3 ความเจริญของสังคมเมือง ปัจจุบันชาวอาข่าสองแควพัฒนาได้ส่งบุตรหลานไปศึกษาในตัวเมือง โดยเป็นโรงเรียนกนินอน ไปเช่าห้องพักหรืออาศัยอยู่กับญาติพี่น้องในเมืองเชียงราย จึงทำให้ขาดการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า เด็กวัยรุ่นชาวมีความคิดที่จะออกจากหมู่บ้านไปศึกษาเล่าเรียน และหางานทำในตัวเมืองเชียงราย ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง อีกทั้งผู้ใหญ่ในหมู่บ้านจึงสนับสนุนให้เด็กออกไปสู่โลกภายนอก สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ลดทอนความสัมพันธ์



ในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเด็กได้เห็นโลกภายนอกที่มีทั้งความสนุกสนานและความศิวิไลซ์ ทำให้พวกเขาไม่คิดหวนกลับมาয়บ้านเกิด ทำไร่ทำสวนเหมือนดังเช่นปู่ย่าตายายเคยทำ

3. แนวทางการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ในปัจจุบันชาวบ้านได้มีการหันไปนับถือศาสนาคริสต์ โดยมักจะเน้นถึงความสำคัญจากการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครัวเรือน โดยมุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยว และการแพร่กระจายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากภายนอกเกิดขึ้น ดังนั้นจึงได้สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนไว้ คือ การจัดทำแหล่งเรียนรู้ประวัติและข้อมูลวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวม สะสม และถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และทั้งนี้ชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรที่เสริมสร้างและฝึกอบรมเยาวชนในด้านวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและจัดทำสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า โดยเป็นช่องทางหรือเป็นสื่อกลางในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการนัดหมายจัดกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งส่งเสริมสร้างทักษะการวิจัยให้กับเยาวชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและสร้างความเข้าใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว เพื่อตั้งรับหรือจัดการปัญหาเชิงรุกได้ทัน่วงที

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า มีอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของ 3 มิติ คือ คนกับคน คนกับทรัพยากรทางธรรมชาติ และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือสิ่งคมในที่นี้คือ ศิลปะและนันทนาการ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภาษาวรรณกรรม ที่ปรากฏในชุมชนของชาวบ้านอาข่าบ้านสองแควพัฒนา ซึ่งสะท้อนในกิจกรรมประเพณีในรอบปีของชุมชน นอกจากนี้ในศาลากลางบ้านจะมีการติดป้ายกฏข้อห้ามของเผ่าอาข่า ที่ประกาศให้ผู้เข้าไปในหมู่บ้านพึงตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างคนที่สำคัญและต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม ในที่นี้ ในรูปแบบการจัดการปัจจัย 4 และการจัดการทางสังคมอาข่าบ้านสองแควพัฒนา พบว่า การพึงพิงกับ



ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ทำให้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในชุมชน เพื่อจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้สมดุล โดยแบ่งพื้นที่ของป่าเป็น 2 ประเภทคือ พื้นที่ใช้สอยคือสามารถเก็บหาของป่าและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีกฎเกณฑ์ใด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งทำกินและหาของป่ามาขายเป็นอาชีพหลักของชุมชน และพื้นที่ของพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นเขตป่าสงวนที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายของคนอาข่าสองแควพัฒนาสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยคนอาข่าบ้านสองแควพัฒนาในอดีตนับถือผี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นเหตุผลที่ว่า ไม่มีงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรในการเลี้ยงผีหรือประกอบพิธีกรรมที่มากมายในรอบปี

ในปัจจุบันความเป็นอยู่ของประชากรมีความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับกาลเวลา ซึ่งเราไม่สามารถปฏิเสธความสมัยใหม่ที่แตกต่างจากสมัยโบราณ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิต ความเป็นอยู่ เห็นได้ว่าทุกวันนี้ยังมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งสิ่งที่ควบคู่ไปกับความเป็นสมัยใหม่ คือ พลังของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบวิธีคิด ทำให้มนุษย์ในโลกสมัยใหม่นี้เกิดความคิดชุดใหม่ขึ้นในการมองชีวิตและมองโลกใบนี้ไปในทางที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดลักษณะรูปแบบ ทำลายวิถีชีวิตชุมชนแบบยอมรับกรรมสิทธิ์ร่วมในเรื่องป่าไม้ ที่ทำกิน ทรัพยากรต่าง ๆ และการอยู่แบบถ้อยถ้อยอาศัย ไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแย่งชิงทรัพยากรไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน เพื่อแสวงหากำไรสูงสุดและการบริโภคสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมมีการสูญหายไป กลุ่มคนที่เป็นกำลังของหมู่บ้านมีการโยกย้ายไปในเมือง เพื่อให้โอกาสตนเองได้เข้าถึงสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาในหมู่บ้านคงเหลือเพียงเด็กและคนชรา และรูปแบบการจัดการทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่เริ่มมีการปรับเปลี่ยน โดยเฉพาะรูปแบบของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ดังนี้ประเด็นของการนับถือศาสนาที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนไปสู่การนับถือศาสนาคริสต์และได้ละทิ้งการนับถือศาสนาดั้งเดิมในหมู่บ้าน



ทำให้รูปแบบพิธีกรรมเริ่มจางหายไป นอกจากนี้ อาจไม่มีผู้ที่สืบทอดหากไม่มีผู้เก็บข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมและกิจกรรมของท้องถิ่นดั้งเดิมเอาไว้ พื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนา มีความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยเฉพาะรูปแบบศาสนาที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนไปสู่การนับถือศาสนาคริสต์ ทำให้รูปแบบพิธีกรรมเริ่มจางหายไป สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยา แนวหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรมนอกจากนี้ Julian Steward (อ้างใน จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551) ได้อธิบายแนวความคิดแบบ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษาระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของ สิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมี พื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข

ประเด็นในด้านของการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่ อย่างชัดเจนและได้มีการอพยพลูกหลานจากเขตที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ได้มีการจัดโซนเป็น โซนอนุรักษ์นั้น สอดคล้องกับแนวคิดหลักของ Gramsci (1989 อ้างใน จุฑาพรรณ(จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551) ได้อธิบายเรื่องอิทธิพลการครอบงำ (Hegemony) ซึ่งเขาเองให้คำจำกัดความ ไว้ว่าเป็นเรื่องของ "ภาวะผู้นำทางศีลธรรมจรรยาและสติปัญญา" (Intellectual and moral leadership) ดังที่ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ชนชั้นผู้นำหรือชนชั้นผู้ปกครองในสังคม และนิเวศแบบทุนนิยมจะใช้อิทธิพลครอบงำทั้งในด้านการสร้างกระแส ค่านิยม ความคิด ต่าง ๆ ในสังคม ทั้งในด้านจริยธรรมและด้านความคิดสติปัญญาหรือพุทธิปัญญาเพื่อทำให้ง่าย เข้าต่อการชักจูงให้สมาชิกสังคมกลุ่มกลางและล่างนั้นเห็นดีเห็นงามและยินยอมที่จะปฏิบัติตามกฎที่วางไว้ ซึ่งก็จะแตกต่างกันไปในรายละเอียดในสังคมที่มีนิเวศต่างกันไป และมี ปรากฏการณ์ที่เป็นไปตามที่งานวิจัยของ อัญชลี หาญฤทธิ์ (2552) ศึกษาเรื่อง สิทธิชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์กับการใช้อำนาจผ่านเส้นแผนที่ กล่าวถึงคำว่า นิเวศวิทยา ที่พบว่า เป็นคำศัพท์ อีกคำหนึ่งที่ถูกสร้างเป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมภายใต้กฎเกณฑ์สากล รวมทั้งในประเทศไทยที่ได้นำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์ มาใช้ในการจัดการเขตป่าอนุรักษ์ โดยการเก็บผืนป่าไว้ให้เป็นพื้นที่ปราศจากมนุษย์ ชุมชน



ในพื้นที่ป่าถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมของธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชน ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตและทรัพยากรป่าไม้ที่เคยมีอยู่ดั้งเดิม จนทำให้ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนาต้องมีการอพยพลงมาจากพื้นที่อยู่อาศัยเดิมและมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่อย่างชัดเจน

ประเด็นของการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการทรัพยากร จะเห็นได้ชัดจากโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำชุมชน บ้านสองแควพัฒนา ซึ่งเป็นโครงการที่มาจากนโยบายของรัฐบาลในการต้องการนำเอาสิ่งที่ถูกนิยามว่าเป็นการพัฒนาเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นโครงการที่ไม่ได้มาจากความต้องการของชาวบ้าน แต่สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องทางอ้อมกับประเด็นเรื่องของลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์ของวัฒนธรรมจะขอเสนอแนวคิดของ Ralph Linton (1943 อ้างใน จุฑาพรรณ(จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในแง่ของอำนาจเชิงอนุมาณ (Referential) ที่มีประโยชน์ในเรื่องของการพิจารณาดูถึงระดับแห่งวิชาวิธีของการตีความรู้สึกของคนในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งที่มีต่อวัฒนธรรมของตนและเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่มีต่อวัฒนธรรมอื่น กล่าวคือ การที่เราจะประเมินวัฒนธรรมใดนั้นเราก็ควรจะตรวจสอบตรวจสอบจตุรด้านของพลังอำนาจของวัฒนธรรมนั้นๆ ในเชิงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่นๆ ในประเภทที่ 3 คือ วัฒนธรรมที่มีพลังอำนาจอ่อน แต่มีความรู้สึกที่ว่า วัฒนธรรมของตนมีคุณค่าสูงกว่า (Inferior - superior) เช่น วัฒนธรรมโลกที่สามที่อาจรู้สึกที่ว่า ตนเองมีความเข้มแข็งทางด้านจิตวิญญาณของสังคมมากกว่าวัฒนธรรมหลักบางวัฒนธรรมที่เน้นการบูชาวัตถุมากกว่าจิตใจ ตรงนี้ลักษณะวิชาวิธีจะเกิดในระดับภายใน (Internal Dialectics) เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2551). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ ปรีนส์ จำกัด.
- ตี.อี.จี.ฮอลล์. (2549). **ชนชาติเขมรและสมัยพระนครในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.



- ทิพวรรณ อินันทนานนท์. (2557). "วัฒนธรรมชนเผ่าอาข่ากับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์"
วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ม.ค.-
มิ.ย. 2557 หน้า 80-99.
- นิยพวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**.
กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ปวีณา ทองบุญยัง. (2556). "รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
ชุมชนบ้านบาก ตำบลบ้านบาก อำเภอตอนตาล จังหวัดมุกดาหาร". **วารสารวิจัย
เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่** ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 มีนาคม-เมษายน 2556.
- มูลนิธิกระเจกเงา. (2556). **พิพิธภัณฑสถานเขา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.hilltribe.org/thai/>, สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2557.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. (2547). **นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพและ
สิทธิชุมชน**. เชียงใหม่: บริษัทวิทอินดีไซด์ จำกัด.
- สมชาย นิลอาธิ. (2554). **ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.huso.buu.ac.th/cai/sociology/research2/group3/steward.html>. 2554,
สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2558.
- อัญชลี หาญฤทธิ์. (2552). "สิทธิชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กับการใช้อำนาจผ่านเส้นแผนที่"
**ชาติพันธุ์สัมพันธ์ลุ่มน้ำโขง:มองพลวัตรผ่านมุมวิชาการท้องถิ่น, บรรณาธิการโดย
มาฆะ ชิตตะสังฆะ และชาญคณิต อวรรณ** หน้า 61-71. เชียงใหม่ สันติภาพแพ็คพริ้นส์.

สัมภาษณ์

- ชลธิชา อำนาจสกุล. (2557). ประธานกลุ่มเยาวชนหมู่บ้าน สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2557.
- นิกร เหมหมื่น. (2558). กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558.
- ประสิทธิ์ อามอ. (2558). รองประธานกรรมการหมู่บ้าน สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2558.
- สัน เหมหมื่น. (2558). กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558.
- อาเซาะ เหมหมื่น. (2558). ผู้ใหญ่บ้าน สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558.
- อันเน๊ะ เหมหมื่น. (2558). กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558.